

UOT 39

ASƏF ORUCOV

NAXÇIVANDA ŞƏHƏR ƏHALİSİNİN SU TƏCHİZATI SİSTEMİNDƏ KƏHRİZLƏRİN ROLU

Məqalədə Naxçıvanda şəhər əhalisinin su təchizat sistemində kəhrizlərin rolu araşdırılmışdır. Araşdırmalar zamanı məlum olmuşdur ki, şəhər əhalisi kəhriz sularından həm suvarma sistemindən, həm də içməli su kimi istifadə etmişdilər. Belə kəhrizlərdən Kazım Qarabəkir, Mirzə Bədəl, Əliabad, Ağamalı, Haciniyyət, Məşətaahir, Çuxur, Kalba Musa, Sərsəhər, Mədrəsə və s. qeyd edə bilərik. Bəzi kəhrizlərdə var ki, ondan soyuducu kimi istifadə etmiş, yay zamanı içərisində üzüm, yemiş, qarpız, ət-süd məhsulları və s. saxlamışlar. Tədqiqat nəticəsində məlum olmuşdur ki, kəhrizlər şəhərsalma mədəniyyətinin formalaşmasında və inkişafında mühüm rol oynamışdır.

“Kəhriz” və yaxud “kehriz” yeraltı suvarma kanalı mənasını verir. Naxçıvanda və Ordubadda kəhriz həm də “çəşmə” (hərfən, “bulaq”) adlandırılır.

Açar sözlər: *Naxçıvan, Ordubad, kəhriz, suvarma sistemi, çəşmə.*

Şəhərsalma mədəniyyətinin inkişafında kəhriz sistemlərinin rolu əvəzəedilməzdir. Eyni zamanda şəhərlərin genişlənməsi və abadlaşdırılmasında da kəhrizlər xüsusi rol oynamışdır. Əhali ta qədimdən su mənbəyi kimi kəhriz suyundan həm məişətdə, həm də həyətəyənı sahələrin suvarılması üçün istifadə etmişdir. Bu barədə müxtəlif dövrlərin səyyah və coğrafiyaşünasları dəfələrlə yazmışlar. Təkcə Naxçıvan və Ordubad şəhərlərində 100-lərlə kəhrizin mövcudluğu yazılı və şifahi mənbələrdən bizə məlumdur. S.Babayev keçən əsrin sonlarında yazırdı ki, hesablamalara görə, muxtar respublikada bir neçə on il bundan qabaq 407 kəhriz sistemi mövcud olmuşdur [1, s. 85]. Aparılan tədqiqatlardan məlum olmuşdur ki, kəhriz-çəşmələrin adları ya məhəllə adları, ya da sahiblərinin, yəni onları çəkdirənlərin adları ilə bağlı olmuşdur. Bunlardan Lülə, Xan, Ağamalı, Kiçik, Kazım Qarabəkir, Mirzə Bədəl, Qızdırma, Əliabad, Ağamalı, Haciniyyət, Məşətaahir, Çuxur, Kalba Musa, Sərsəhər, Mədrəsə, Peçi, Töyənək, Bilal, Hacı Tağı, Ambaras, Hüseyin bəy, Qızlar, Hamam, Qırxayaq, Şıxəli xan, Meyrəmçə, Hacı Fəttah, Nəhər, Hacı Yusif, Qara hovuz (Qara oğuzda deyilir – A.O.) və sair çəşmə və ya kəhrizləri qeyd edə bilərik. Bu kəhriz və çəşmələrdən, yeraltı sərvtərlərdən xalqımız bu gün də yararlanır. Dünyanın bir sıra yerlərində içməli su qıtlığı olduğu halda, qorunub saxlanan su abidələrimiz bizə bu problemi yaşatmır. Akademik T.Bünyadov e.ə. I minillikdə kəhriz sisteminin inkişaf etdiyini, onun suvarmada böyük rol oynadığını göstərir [2, s. 24-25].

“Kəhriz” və yaxud “kehriz” yeraltı suvarma kanalı mənasını verən fars sözüdür. Bu sözün kökü “quyu”, “axın” kimi tərcümə olunur. Kəhrizlər qrunı sularının öz axını ilə yer səthinə çıxarılması üçün nəzərdə tutulmuş yeraltı hidrotexniki qurğulardır. Onlar dünyanın 40-a yaxın ölkəsində, əsasən də Yaxın Şərqdə geniş yayılmışdır. Kəhriz sözü Azərbaycanda və İranın Şərqi Azərbaycan ostanlarında “kəhriz”, Orta Asiya Cümhuriyyətlərində “kyoriz”, Türkiyədə “korcz” Çinin Uyğurstan vilayətində “koriz” kimi işlənir. Bu halda kəhriz sözünün mənasının farscadan olması şübhə doğurur. Araşdırmalar onu göstərir ki, kəhriz sözü fars dilində olsa da, kəhrizlə bağlı terminlərin əksəriyyəti türk dilindədir [5, s. 14]. Tarix üzrə elmlər doktoru İ.Məmmədova qeyd edir ki, xilafət dövründən etibarən Azərbaycanda kəhriz sözünün sinonimi olan “qənat” və “qənavat” sözləri də işlənmişdir [6, s. 228]. Azərbaycanın bir çox yerlərində, xüsusilə də Naxçıvanda və Ordubadda kəhriz həm də “çəşmə” (hərfən, “bulaq”) adlandırılır. Təbrizdə də kəhrizin çəşmə kimi adlandırıldığına rast gəlirik [6, s. 229].

Aparılan tədqiqatlar nəticəsində məlum olmuşdur ki, Naxçıvan şəhəri daxil olmaqla Naxçıvan maili düzənliyində təqribən 25 yaşayış məntəqəsində kəhriz sistemi mövcud olmuşdur. XX yüzilliyin əvvəllərində bu ərazidə kəhrizlərin sayı 80-ə, kürələrinin uzunluğu 44804 metrə, quyularının sayı 1586 ədədə çatmışdı. Burada böyük sərfə malik olan çoxlu kəhrizlər vardır. Qeyd etmək lazımdır ki, ötən əsrdə Naxçıvan şəhərində fəaliyyət göstərən Kalba Musa, Qızdırma, Əliabad kəhrizlərinin su sərfi şəhərə borular vasitəsi ilə daxil olan sudan çox olmuşdur [1, s. 86].

Kəhrizlərin tikintisi, qazintısı ilə məşğul olan insanları “kənkan” adlandırmışlar. Kənkan sənəti şərəfli sənət sayılmış və nəsil-dən-nəslə ötürülmüşdür. Naxçıvanda kəhrizlərin tikintisi ilə həm yerli sakinlər, həm də İrandan (Cənubi Azərbaycandan) olan kənkanlar məşğul olurdular. Buna görə də, bir çox kəhriz terminləri mənşəcə fars mənşəlidir: “lağım” (Naxçıvanda “kürə” – yeraltı su aparıcı kanal və yaxud tunel), “lağımbar” (tunel qazan usta), “dol” (qazılmış qruntun yer səthinə çıxarılması üçün istifadə olunan dəri qab), “dolçu” (dol daşıyan), “çarx” (cığırq), “tey” (tunelin alt hissəsi), “asmana” (tunelin ən hündür hissələri), “abkar” (kəhrizdə su axımının kəsilməsi), “saybənd” və ya “səngbənd” (mümkün uçqunlardan qorunmaq üçün daş qurğular) və digər sözlər vardır ki, indi də kəhrizlərin istismarı və təmiri zamanı onlardan istifadə olunur [7].

Kəhrizin qazılması üçün ilk növbədə su yatağını, mənbəyini aşkar etmək lazımdır. Toplanmış etnoqrafik materiallardan aydın olur ki, rütubətli yerlər və bitkilərin üzərinə şəhin düşməsi, həmçinin həmin sahədə ağaclar həmişə yaşıl qalarsa və yaxud qar torpaqda qalmırsa kəhrizin qazılması üçün əlverişli olduğunu göstərir. Yaşayış məskənlərinin coğrafi şəraitinə uyğun olaraq kəhrizlərin qazılması müxtəlif üsullarla icra olunur. Düzən zonalarda və yumşaq torpaqlı ərazilərdə çəkilən kəhrizlər yerin altından lağım atmaq yolu ilə qazılırdı. Baş quyular həmişə yuxarıda olardı. Kəhrizin baş quyusu ilə son quyunun arası dümdüz olardı. Məlumatçılar qeyd edir ki, əgər əyri olarsa suyun qarşısını şor, ərp bağlayar və su itər, el dili ilə desək, azar. Kəhriz qazmaq üçün işçi qrupu yaradılırdı ki, bu qrup kənkanbaşı adlanan usta və onun köməkçilərindən ibarət olurdu. Kəhrizin qazılması zamanı kənkanbaşı, lağımçı, çarxçı, dolkeş adlı 3-5 nəfərlik xüsusi kənkan dəstələri fəaliyyət göstərirdi. Ə.Quliyev yazır ki, Naxçıvanda kənkanbaşına sərəxeyr də deyərmişlər [5, s. 15]. Kəhrizlər qazılarkən əvvəlcə baş quyu (buna güman quyusu da deyilir), daha sonra isə digər quyular qazılır. Quyudan qazılmış torpağı inək və öküz dərisindən hazırlanmış dolun arasına yığıb, çarx vasitəsi ilə yuxarı dartıb quyunun kənarına tökərlər. Kəhrizlərin qazılmış lağımları daşla və ya bişmiş kərpiclə tağvarı hörülür. Quyularda lağımların hündürlüyü 1, 1,5, bəzi hallarda isə 2 metr olur.

Kəhriz quyularının dərinliyi suyun keçdiyi ərazinin relyefindən asılı olaraq müxtəlif ölçülərdə olur. Aparılan tədqiqatlar nəticəsindən məlum olur ki, Naxçıvanda şəhər ərazilərində yerləşən kəhriz quyularının ən dərinini 45 metr, ən dayaz quyu 1 metrdir. Ordubad şəhərində kəhrizlərin başlanğıcı ilə qurtaracağıının arasındakı məsafə 500-800 metrdir. Bir kəhrizdə ən azı 15-20 quyu, ən çox isə 43-45 quyu vardır. Quyuların arasındakı məsafə əsasən 25-30, bəzi hallarda isə 6-7 metr təşkil edir. Ordubadda Hacı Fəttah çeşməsinin 42 quyusu, Haştağı çeşməsinin 40 quyusu, Hacı Sadıq çeşməsinin isə 20 quyusu vardır. Quyu qazarkən suyun axımını saman çöpü ilə yoxlayarlar, belə ki, saman çöpünü suya salırdılar, saman çöpü bir az geri, sonra irəli gedərsə demək suyun axımı yaxşıdır. Hazırda Ordubad şəhər sakinlərinin içməli suya olan tələbatının bir qismini kəhriz suları təmin edir. Kəhriz suları yerin altında qurulmuş tunellərin daxilindən axaraq həyətlərdə inşa edilən kürələrdə üzə çıxarılıb. Bu kürələr əhali tərəfindən “qırxpillələr” də adlandırılır. Ancaq bu pillələrin qırx pillə adlanması formal

xarakterik daşıyır. İ.Məmmədova yazır ki, Təbriz şəhərində də bu cür çeşmələr “qırxayaq” adlanır [6, s. 229]. Ordubad şəhəri ərazisində yerləşən kəhrizlər həyətlərdən keçərək küçələrin keçdiyi ərazilərdə yer səthinə çıxarılıb. Hazırda Ordubad şəhərində və bölgələrində kəhriz suyundan içməli su kimi, həmçinin həyətlərin, bağların suvarılmasında da geniş istifadə olunur. Həyətlərdə qurulmuş kürələrin əksəriyyəti bir tarixi memarlıq abidəsi kimi qorunaraq saxlanılır [10].

Naxçıvan şəhərinin Şahab məhəlləsinin kəhriz sistemi yeraltı tunellər və həyətlərdə kəhriz kürələrindən ibarət olduğu halda, Sarbanlar məhəlləsində kəhrizlər bəzi həyətlərdə və dalanlarda relyefdən asılı olaraq yerüstünə çıxarılmışdır. Bu su sistemləri vaxtilə şəhər ərazisində bir neçə funksiyanı yerinə yetirirdi. Yay günlərində insanların sərin suya olan tələbatını ödəməklə, küçə və həyətlərdə mikroiklim yaradır, həyətdəki ağacların, əkin sahələrin suvarılmasına xidmət edirdi [4, s. 187]. Kəhrizin kürəsində qab-qacaq, paltar yumaq olmaz. Topladığımız etnoqrafik materiallara görə, Naxçıvan şəhərində ən təhlükəli kəhriz Köhnə qala kəhrizidir. Çünki, bu kəhrizin yuxarisına heç bir çıxış yoxdur.

Bəzi kəhrizlərin haqqında bir neçə söz qeyd etmək istərdik.

Kalba Musa çeşməsi. Kalba Musa çeşməsi öz başlanğıcını Şıxmahmud kəndinin yanından, Naxçıvançayın sağ yatağından götürür. Çeşmənin qazılmasına 1901-ci ildə Kalba Musa adlı bir xeyriyyəçinin vəsaiti hesabına başlanılmışdır. Çeşmənin Naxçıvan şəhərinə gəlib çatması üçün 130-140 quyu qazdırıb, hər quyu arasında lağım atılıb və hər quyu arasındakı məsafə 60-80 metrdir. Bu kəhriz 1909-cu ildə başa çatmışdır. Göz yaşı kimi dupduru, yayda buz kimi, qışda ilıq suyu olan bu kəhriz həmin vaxtdan Kalba Musa çeşməsi adlanır. Bu məşhur kəhriz ətrafında yerləşən əkin sahələrinin suvarılmasında, eləcə də əhalinin içməli suya olan tələbatının ödənilməsində mənbə rolunu oynayır. Sovetlər dövründə bütün qədim abidələrimiz kimi, Kalba Musa kəhrizindən Naxçıvan şəhərinin bağlarının suvarılmasında, eləcə də uzaq yaşayış massivlərinə su vurulmasında istifadə edilib. Ancaq, bütün bunlara baxmayaraq, kəhrizə o qədər də diqqət edilməyib, elə bunun da nəticəsində su sərfiyyatı azalmışdır. Ölkəmiz dövlət müstəqilliyi əldə etdikdən sonra bütün sahələr kimi, dəyərli sərvətlərimiz sayılan kəhrizlərə də diqqət artırıldı. Kalba Musa çeşməsi də təmir olunaraq əvvəlki görkəminə qaytarıldı. Belə ki, 2006-cı ilin avqustunda Kalba Musa kəhrizinin bərpa məqsədilə çeşmə Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Komitəsinin tabeliyindəki Kəhrizlər İdarəsinə həvalə edildi. Uzunluğu 2388 metr olan kəhrizin 830 metrlik hissəsi qatılaşmış lildən təmizləndi. Beləliklə, uçub-sökülmüş kəhriz quyuları bərpa olundu. Ötən müddət ərzində kəhrizin axarı üzərində 14 yeni baxış quyusu qazılıb, 13 quyuda isə təmir işləri görüldü. Torpaq uçqunu ehtimalı böyük olan 7 quyuda dəmir-beton bərkitmə işləri aparılıb. Gələcəkdə uçqunların dağıdıcı təsirini azaltmaq məqsədilə saybənd-tağ şəklində hörgü sistemindən istifadə edilib. Bir sözlə, təmir-bərpa işlərindən sonra çeşmənin su sərfi də keyli artıb [3].

Xan və yaxud Kazım Qara Bəkir kəhrizi. Xan və yaxud Kazım Qara Bəkir kəhrizi Naxçıvan şəhərinin şimal-şərqindən Naxçıvan çayın qədim məcraltı sularından qidalanan Xan (Ağamalı) kəhrizi şəhərin cənubunda məşhur “Xan diki”-nin yamacında yer səthinə çıxır. Kəhrizin qazılması I Kalbalı xan tərəfindən həyata keçirilmişdir. Kəhrizin uzunluğu 1370 m, quyularının sayı 38-dir. Ən dərin quyusu 21 m-dir. Kəhrizin adı 1918-ci ilədək “Xan”, 1930-cu ilədək “Kazım Qara Bəkir Paşa” adını daşımışdır. O dövrdə indiki “Xan diki”-nin yamacından aşağı sahələri I Kalbalı xanın üzümlükləri bu kəhrizin suyu ilə suvarılırdı [5, s. 23].

Cananbəy kəhrizi. Naxçıvan şəhərində mövcud olan Cananbəy kəhrizi Şıxmahmud

kəndinin cənubundan başlayaraq böyük bir məsafə qət edir və Xətai qəsəbəsi yaxınlığında yerin səthinə çıxır. El arasında “Cananbər kəhrizi” adı ilə tanınan kəhrizi Canan bəy adlı adam qazdırmışdır. Canan bəy (ad zaman keçdikcə təhrif olunaraq Cananbər şəklinə düşmüşdür) kəhrizi Naxçıvan şəhər əhalisinin içməli və təsərrüfat suyuna olan tələbatını ödəmək üçün Səfəvilər dövründə inşa etdirilmişdir. Ancaq, zaman keçdikcə uçub dağılmış, məhv olmaq təhlükəsi yarandığından onu qazdıran Canan bəyin nəslindən olan və onun adını daşıyan Canan bəy kəhrizi təmizlətdirmiş və bərpa etdirmişdir. Qədim və orta əsrlər zamanı kəhrizlər onu qazdıran adamın mülkiyyəti olduğundan, həmin şəxs öldükdən sonra mülkiyyət hüququ övladlarına keçirdi. XIX əsrdə də bu kəhriz onun xələflərinin nəzarətində olmuş, nəslin nümayəndəsi, ulu babasının adını daşıyan Canan bəy kəhrizdə bərpa işləri aparılmışdır. Bəktəşilər kəhriz qazıldıqdan sonra şəhərin şimal-şərqində indiyədək qalan və el arasında “Bəktəş arxı” deyilən kanal da çəkmişlər. Canan bəy kəhrizindən başlayaraq çəkilən və Bazarçaydan da su götürən kanalın da tarixi Səfəvilər dövrünə gedib çıxır [9, s. 87].

Hacı Yusif çeşməsi. Hacı Yusif çeşməsi Ordubad şəhərində yerləşən qədim çeşmələrdən biridir. Şəhərin Qafar Babayev küçəsində yerləşir. Hacı Yusif çeşməsinin quyularından biri 35 pillədən ibarətdir. Şəxsi həyətdədir. 1750-ci ildə tikilib. Hacı Yusifin bu gün adını daşdığı nəvə Hacı Yusif deyir ki, bütün məhəllənin üzünə açıq olan bu kəhriz suyunun təmiz və sərinliyi ilə hamını heyran qoyur. Bu su sistemləri min illər boyu məişət və təsərrüfatda istifadə edilib, qədim zamanlarda dəyirmanların işlədilməsində də böyük əhəmiyyət daşıyıb. Bundan əlavə, yay ayları zamanı müxtəlif meyvələri, ət-süd məhsullarını saxlamaq üçün kəhrizlərdən soyuducu kimi də istifadə olunub. Əksər həyətlərdə kəhrizlər çoxpilləlidir. Bişmiş kərpicdən inşa olunan qırxpillələr kəhriz sistemləri üzərində yeraltı abidə sayılır [8].

Hacı Fəttah çeşməsi. Hacı Fəttah çeşməsi başlanğıcını Usta Haşim küçəsindən götürür, Qafar Babayev küçəsində isə bitir. Bu çeşmənin Hacı Fəttah adlı bir xeyriyyəçi tərəfindən çəkildiyi məlumdur. Xalq arasından toplanmış məlumatlara görə, Hacı Fəttah Ordubad şəhərində qadınların Ordubad çayında paltar yumasından xoşlanmadığına görə bir çeşmə çəkirmişdi. Deyilənə görə, baş kankan artıq bu hissədən su çıxmıyacağı qənaətinə gəlib və bunu Hacı Fəttaha bildirmişdi. Hacı Fəttah isə qeyd edib bildirmişdi ki, Hacıya su çıxmır, ancaq sizə onluq qızıl çıxır ki... Bunu eşidən kankanlar qazma işini davam etdirirlər. Və nəhayət qazıntı zamanı su çıxmağa başlayır.

Bir məsələni də vurğulamaq istərdik ki, 2004-cü ildə Naxçıvanda Kəhrizlər İdarəsi yaradılmış və bu idarə 40-a yaxın kəhrizi bərpa etdirmişdir. Bu istiqamətdə işlər hal-hazırda davam etdirilməkdədir.

Nəticə. Aparılan tədqiqatlardan məlum oldu ki, Naxçıvan şəhərlərində kəhriz sistemi əsasən Ordubad və Naxçıvan şəhərlərində mövcud olmuşdur. Ordubad şəhərinin bu sahədə özünəməxsusluğu vardır. Ordubadda əhali arasında belə bir söz var ki, hər məhəllənin öz kəhrizi vardır. Demək olar ki, Ordubad şəhərinin su təchizat sisteminin əsas hissəsini kəhrizlər təşkil edir. Naxçıvan şəhərində su təchizat sistemində Ordubada nisbətən kəhrizlər nisbətən az rol oynayır. Kəhriz sistemi həm tarixi abidə kimi, həm də su təchizat sistemi kimi qorunub saxlanılmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Babayev S. Naxçıvan Muxtar Respublikasının coğrafiyası. Bakı: Elm, 1999, 298 s.
2. Bünyadov T. Azərbaycanca əkinçiliyin inkişafı tarixinə dair. Bakı, 1964, 154 s.

3. Xeyirxahlığın və xalqa xidmət etməyin bəhrəsi – Kalba Musa çeşməsi. “Şərq qapısı” qəz., 2017, 29 sentyabr.
4. Qənbərova G. Naxçıvanda məskunlaşma və şəhərsalmanın inkişafı. Bakı: Afpoliqraf, 2018, 304 s.
5. Quliyev Ə. Naxçıvan kəhrizləri. Bakı: Nurlan, 2008, 164 s.
6. Məmmədova İ. Təbriz şəhərinin maddi mədəniyyəti: Tarixi-etnoqrafik tədqiqat. Bakı, Çasıoğlu, 2016, 500 s.
7. Naxçıvan kəhrizləri Azərbaycanın milli sərvətidir. “Şərq qapısı” qəz., 2015, 11 fevral.
8. Ordubad kəhrizləri. “Şərq qapısı” qəz., 2016, 30 iyun.
9. Səfərli H. Naxçıvanda kəhrizlər: yaranması və inkişaf yolu // Azərbaycan arxeologiyası, 2010, v. 13, № 2, s. 84-90.
10. <http://naxcivantv.az/index.php/news/20987-ordubad-şəhərinin-inciləri.html>

AMEA Naxçıvan Bölməsi
E-mail: aseforucov@yahoo.com.tr

Asaf Orujov

THE ROLE OF KAHRIZ IN THE WATER SUPPLY SYSTEM OF URBAN POPULATION IN NAKHCHIVAN

The paper examines the role of kahrizes in the water supply system of the urban population in Nakhchivan. During the research, it was found that the urban population used the water of kahriz both as an irrigation system and drinking water. Among such kahrizs we can mention Kazim Garabakir, Mirza Badal, Aliabad, Agamali, Hajiniyat, Mashatahir, Chukhur, Kalba Musa, Sharshahar, Madrasa and others. Some kahrizes were used as refrigerators to keep grapes, berries, watermelons, meat, and dairy products inside during the summer. As a result of the research, we have ascertained that the kahrizes played an essential role in the formation and development of urban culture.

“Kahriz” or “kariz” means underground irrigation canal. In Nakhchivan and Ordubad, the kahriz is also called a “source” (literally “spring”).

Keywords: *Nakhchivan, Ordubad, kahriz, irrigation system, source.*

Асеф Оруджев

РОЛЬ КЯРИЗОВ В СИСТЕМЕ ВОДОСНАБЖЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ГОРОДА НАХЧЫВАНА

В статье изучена роль кяризов в системе водоснабжения городского населения Нахчывана. В ходе исследований выяснилось, что жители города использовали кяризовую воду как в оросительной системе, так и в качестве питьевой. К таким кяризам относятся Кязым Карабекир, Мирза Бадал, Алиабад, Агамалы, Хаджиният, Машатахир, Чухур, Калба Муса, Шаршехер, Медресе и др. Существовали и такие кяризы, которые использовали в качестве холодильника. В летний сезон они служили хранилищем для

винограда, дыни, арбузов, мясомолочных продуктов и т.д. В результате исследований было установлено, что кяризы сыграли важную роль в формировании и развитии градостроительной культуры.

«Кяриз» или «Кехриз» означает подземный оросительный канал. В Нахчыване и Ордубаде кяриз также называют фонтаном (родником).

Ключевые слова: *Нахчыван, Ордубад, кяриз, оросительная система, родник.*

(AMEA-nın müxbir üzvü Fəxrəddin Səfərli tərəfindən təqdim edilmişdir)

Daxilolma tarixi: İlkin variant 22.06.2021

Son variant 15.07.2021